

ΡΟΔΟΥΛΑ ΠΑΠΠΑ

ΜΥΘΟΙ
ΤΟΥ ΑΙΣΩΠΟΥ

με γλωσσάρι

εικονογράφηση
ΚΩΣΤΑΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΘΗΝΑ 2024

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Λίγες ερωτήσεις και άλλες τόσες απαντήσεις
σχετικά με τον Αίσωπο και το βιβλίο που κρατάτε
στα χέρια σας

Οι μύθοι αυτού του βιβλίου είναι μεταφρασμένοι από τα αρχαία ελληνικά;

Οι μύθοι της έκδοσής μας δεν είναι μεταφράσεις. Είναι πρωτότυπη απόδοση πολλών από τους μύθους που αποδίδονται στον Αίσωπο.

«Αποδίδονται στον Αίσωπο»; Δεν είμαστε σίγουροι ότι τους έγραψε εκείνος;

Η αλήθεια είναι ότι ο Αίσωπος –αν κάποτε υπήρξε– δεν έγραψε τίποτε.

Δηλαδή, ο Αίσωπος ίσως είναι ένα φανταστικό πρόσωπο; Ίσως είναι και ο ίδιος απλώς ένας μύθος;

Κατά πάσα πιθανότητα, ο Αίσωπος ήταν υπαρκτό πρόσωπο και έζησε κατά τον 6ο αι. π.Χ. – ένας πανέξυπνος πρώην σκλάβος από τη Θράκη, χαρισματικός δημιουργός και αφηγητής σύνομων, λιτών, συχνά ευτράπελων και διδακτικών ιστοριών.

Ωστόσο, δεν επινόησε εκείνος το είδος αφήγησης που τον έκανε διάσημο ανά τους αιώνες. Ο «αισωπικός» μύθος υπήρχε τουλάχιστον μία χιλιετία νωρίτερα και έλκει την καταγωγή του από την αρχαία Μεσοποταμία. Σε ελληνικό κείμενο τον πρωτοσυναντάμε ήδη τον 8ο αι. π.Χ., δηλαδή δύο αιώνες πριν από την εμφάνιση του ιστορικού Αισώπου.

Ποιοι είναι, τότε, οι πρωτότυποι μύθοι του Αίσωπου;

Στην πραγματικότητα, γνωρίζουμε ελάχιστους μύθους που ίσως τους αφηγήθηκε ο ίδιος ο Αίσωπος.

«Πρωτότυπα» των μύθων του Αίσωπου δεν υπάρχουν.

Επί δύομισι χιλιάδες χρόνια μετά την εποχή που υποθέτουμε ότι έζησε ο Αίσωπος δημιουργούνταν διαρκώς, προφορικά ή γραπτά, νέοι μύθοι κατά το αισωπικό πρότυπο και συγχρόνως μεταφράζονταν ή ξαναγράφονταν οι παλαιότεροι. Αυτό ξεκίνησε στη λεκάνη της Μεσογείου, αλλά σταδιακά επεκτάθηκε σχεδόν σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της Γης και, συνεπώς, συμμετείχαν πάρα πολλές ανθρώπινες γλώσσες.

Οι ιστορίες, λοιπόν, που αποδίδουμε στον Αίσωπο έχουν οπωσδήποτε όχι έναν, αλλά πολλούς δημιουργούς.

Οι μύθοι του Αίσωπου στις διάφορες εκδοχές τους υπήρξαν από τα πιο πολυδιαβασμένα κείμενα της ανθρωπότητας – και κάποιιοι από αυτούς εξακολουθούν να είναι και στις μέρες μας.

Κυκλοφορούν αρκετές εκδόσεις με τους μύθους στα αρχαία ελληνικά και απόδοση στα νέα ελληνικά. Αν τα κείμενά τους δεν είναι «τα πρωτότυπα» των μύθων, τότε τι είναι;

Οι σύγχρονες εκδόσεις, που περιέχουν μύθους στην αρχαία ελληνική γλώσσα και παράλληλα την απόδοσή τους στη νέα ελληνική, βασίζονται σε συλλογές μύθων οι οποίες δημιουργήθηκαν σχεδόν χίλια χρόνια μετά την εποχή του Αίσωπου.

Όπως ήδη αναφέραμε, ο ίδιος ο Αίσωπος, αν κάποτε υπήρξε, δεν έγραψε απολύτως τίποτε.

Γιατί πολλοί, ίσως οι περισσότεροι, από τους μύθους δεν μοιάζουν με τις ιστορίες για παιδιά όπως τις έχουμε συνηθίσει στις μέρες μας;

Κατά την ελληνική αρχαιότητα, οι μύθοι απευθύνονταν κυρίως

σε ενήλικες: είτε στο πλαίσιο της ιδιωτικής ζωής, για διασκέδαση, είτε χρησιμοποιούνταν από συγγραφείς και ρήτορες σε διάφορες εκφάνσεις της κοινωνικής και πολιτικής ζωής. Κάποιους, βέβαια, θα τους γνώριζαν και τα παιδιά.

Μόλις από τα ρωμαϊκά χρόνια, και κυρίως από τον 1ο αι. μ.Χ., οι αισωπικοί μύθοι άρχισαν να αποτελούν βασικό μέρος της εκπαίδευσης μικρών σε ηλικία μαθητών.

Τότε εμφανίζεται για πρώτη φορά και, σταδιακά, καθιερώνεται το επιμύθιο.

Στους αιώνες που ακολούθησαν, οι μύθοι αξιοποιήθηκαν στο πλαίσιο της διδασκαλίας της ρητορικής τέχνης και της ηθικής, στον δυτικό κόσμο· και για την εκμάθηση γραφής, ανάγνωσης και ξένων γλωσσών, ανά την υφήλιο.

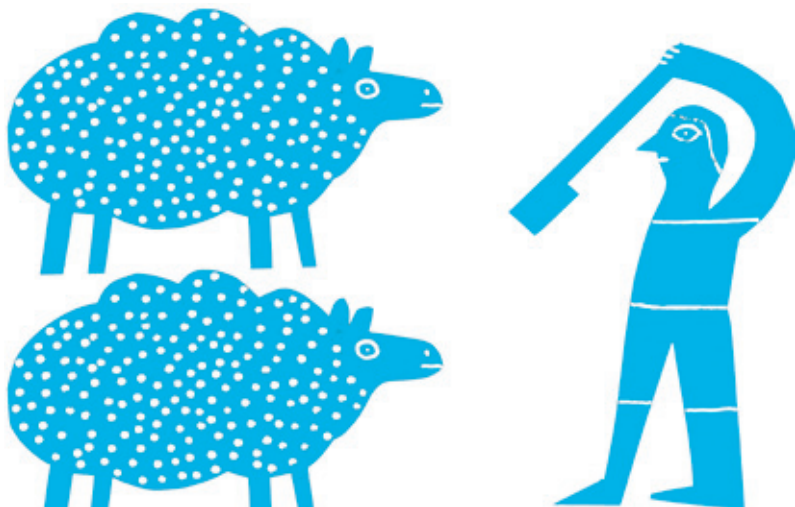
Ποιες είναι οι πηγές για τους μύθους του βιβλίου που κρατάμε στα χέρια μας;

Στην έκδοσή μας αποδίδονται έμμετρα, δηλαδή σε μορφή ποιήματος, αισωπικοί μύθοι από τον 8ο αι. π.Χ. μέχρι τον 17ο αι. μ.Χ.

Οι περισσότεροι από αυτούς περιλαμβάνονται στις τρεις αρχαιότερες σωζόμενες συλλογές: του Φαίδρου (1ος αι. μ.Χ., έμμετρον, στα λατινικά), του Βάβριου (τέλη 1ου αι. μ.Χ., έμμετρον, στα ελληνικά) και στη λεγόμενη *Αυγουσταία Συναγωγή*, μια συλλογή ανώνυμων ελληνικών μύθων (περίπου 3ος αι. μ.Χ., σε πεζό λόγο).

Συνοψίζοντας: ο Αίσωπος μπορεί να μην υπήρξε ποτέ και σίγουρα δεν έγραψε ιστορίες για παιδιά. Σωστά;

Όλα μύθοι!

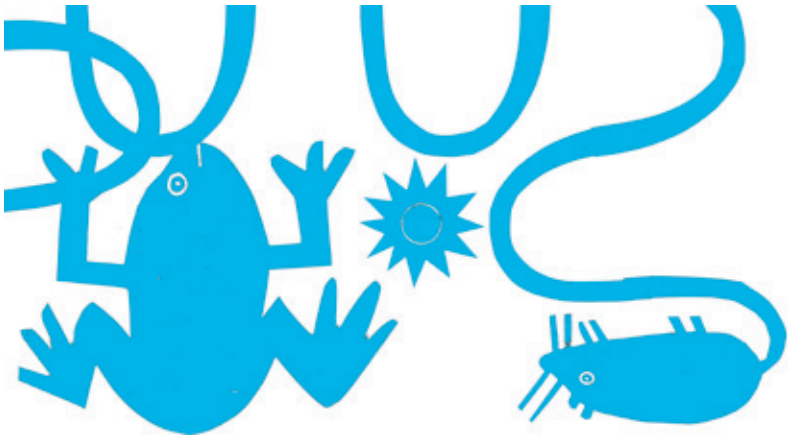

Τι πάθανε τα πρόβατα και ξαφνικά βελάζουν;
Μη λύκος τα πλησίασε; Πεινούν, διψούν, νυστάζουν;
Στη στάνη απλώθηκε σκιά, κι ήταν πηχτή και μαύρη -
για ένα από τα πρόβατα η μέρα έγινε βράδυ.
Και τίνος είναι η σκιά π' απλώθηκε στη στάνη;
Λεν, ο χασάπης έφτασε και τη δουλειά του κάνει.
Και δυο θρεφτάρια βέλαζαν: «Εμένα τι με κόφτει;
Όποιος το χόρτο του κοιτά, μες στη ζωή προκόφτει».
Και άλλα κάνα-δυο, σκυφτά, λιγάκι παραπέρα
τις πρασινάδες μύριζαν στον δροσερό αέρα...
Μα του χασάπη η δουλειά δεν μοιάζει να τελειώνει·
η στάνη η χιλιοπρόβατη αρχίζει ν' αραιώνει.
Με κάθε γλυκοχάραμα όλο πιο λίγα μένουν
τα ζωντανά - αλλά πυκνό το χόρτο είναι, χορταίνουν.

«Κι όσο πιο λίγοι νοματαίοι είμαστε», λέει ένα,
«πιο πολύ θα 'ναι το φαί που μένει και για μένα».
Όπως το φανταστήκατε, καιρός λίγος περνάει,
μένει ένα ζώο, μοναχό, δίχως σκοπό γυρνάει.
Κι είν' το τριφύλλι άφθονο, έρημη η στάνη, άδεια·
στέκεται και τη μελετά με δάκρυα στα μάτια.
Δεν χαίρεται την άπλα του, τη χλόη τη δροσερή του,
μόν' περιμένει την αυγή και κλαίει για τη ζωή του.

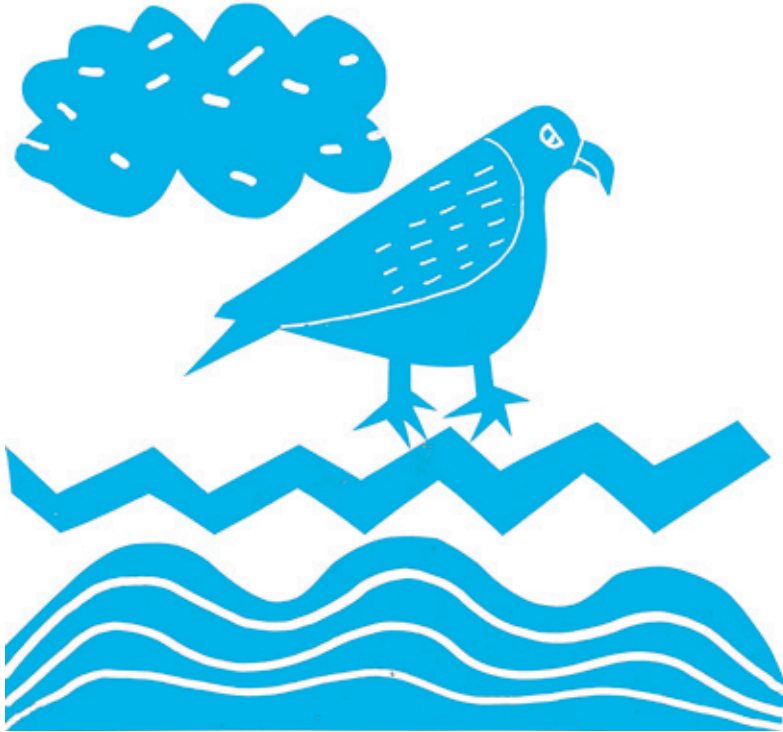

*Μας λέει ο μύθος:
Κακό παθαίνει ο γείτονας; Καλό είναι να σε νοιάσει –
λίγο μόνο χρειάζεται σ' εσένα ώς να φτάσει.*

«Κάνε έναν κόπο, Βάτραχε, κι εγώ θα σ' ασημώσω,
στην όχθη αντίκρυ πέραν με, να σε χρυσοπληρώσω».
«Θέλω τον ναύλο, Ποντικέ, να μου προκαταβάλεις·
κι αφού ετούτη τη θηλιά στο πόδι σου τη βάλεις,
δώσε την άκρη του σκοινιού την άλληνα σ' εμένα.
Θα 'χεις εξυπηρέτηση πρώτης, εγγυημένα!»
Κι έτσι δεμένοι κίνησαν ο ένας με τον άλλο,
να διασχίσουνε μαζί το ρέμα το μεγάλο.
Κι ενώ η όχθη απέναντι όλο και πλησιάζει,
άξαφνα μια βαριά σκιά τον ουρανό σκεπάζει.
Ράμφος ατσάλι κίτρινο, κίτρινα μάτια έχει –
κι είναι πλατύ κι είναι βαθύ το ρέμα κι όλο τρέχει.
Για να γλιτώσει απ' το πουλί, ο βάτραχος βουτάει,
τον δύσμοιρο τον ποντικό ξοπίσω του τραβάει·

κι όταν ξανά ξεμύτισε, πλάι του ξαπλωμένο
κουφάρι πλέει γκριζωπό, μ' ένα σκοινί δεμένο.
Δεν πρόλαβε καν να χαρεί που 'σωσε το πετσί του –
κρεμάμενη από 'να σκοινί βρέθηκε κι η ζωή του.
Για πρώτο πιάτο τ' όρνεο τρώει ποντικό πνιγμένο
και το κυρίως έπεται: βατράχι μουλιασμένο.

*Μας λέει ο μύθος:
Κανείς μας δεν ζει μοναχός και μόνος δεν πεθαίνει –
ο κόσμος τούτος κι η ζωή όλους μαζί μας δένει.*

Δουλειά πάλι δεν είχανε, τ' αμόνι δεν χτυπάνε,
διόλου όμως δεν χολοσκάν· γελούν, χαζολογάνε.
Κι ο ένας λέει: «Δες! Ποντικός ξερακιανός περνάει,
ξοπίσω άλλον έναν, ψόφιο, τραβολογάει».

Και πράγματι, λιπόσαρκος γκρι ποντικός πηγαίνει,
κι άλλον έναν, που του 'μοιαζε, απ' την ουρά του σέρνει.

Θέαμα ήταν θλιβερό. Μα οι δυο δεν κρατηθήκαν,
αντί για ενός λεπτού σιγή, στα γέλια διπλωθήκαν.
«Γελάτε», λέει ο ποντικός, αυτός που ζούσε ακόμα.
«Μα, αντί χάχανα ανόητα να βγάζετε απ' το στόμα,
πώς θα γεμίσετε αύριο, κοιτάξτε, την κοιλιά σας –
φαί είναι στο κελάρι σας πολύ σαν τα μυαλά σας...»

Μας λέει ο μύθος:

*Η συμφορά του πιο μικρού θαρρείς είναι μακριά σου;
Γελιέσαι. Κι άμα δεν νοιαστείς, θα γίνει και δικιά σου.*